

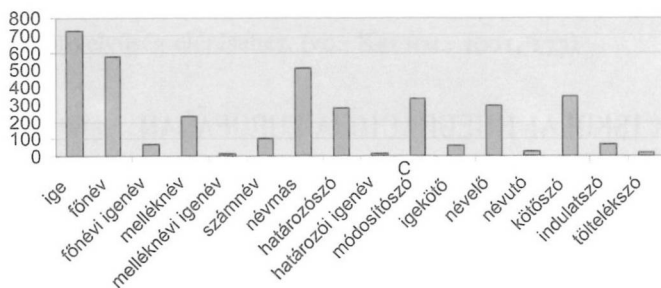
BORONKAI DÓRA

Családi diskurzusok szókészlet- és mondattani elemzése¹

A SZÓKÉSZLET VIZSGÁLATA

Szófajstatisztika

A szavak szófaji besorolásának alapját mindig az adott mondatban betöltött szerepük határozza meg. A két vagy több szófajú szavak esetében a szöveggörnyezet hatása az irányadó, néhány kategória azonban mégis magyarázatra szorul. A szövegben betöltött szerepük miatt a névmási határozószókat és a vonatkozó névmási kötőszókat a névmások kategóriájába sorolhatjuk. Az egyes szófajok előfordulási gyakoriságát az alapszófajoktól a kisebb kategóriákig haladva az 1., a szófajok gyakoriság szerinti rangsorát és pontos adatait a 2. ábra szemlélteti.



1. ábra: A CSALÁDI BESZÉLGETÉSEK SZAVAINAK SZÓFAJOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

Az igék gyakoriságát a nyelvjárásokban és a népmesékben Nagy Ferenc (KRIMINALISZTIKA ÉS SZÖVEGNYELVÉSZET, 36-37), a kötetlen beszélgetésekben pedig Keszler Borbála (KESZLER 1983) is megállapította. A különbség feltűnő volt a szakszövegekre és az értekező prózára vonatkozó adatokhoz képest. A családi beszélgetések nagyon gyakran irányulnak a jelen, a múlt vagy a jövő cselekvéseinek megbeszélésére, kevésbé tartalmaznak elvont, fogalmi közléseket, ez okozhatja az igék ilyen arányú gyakoriságát.

Kiugróan magas a névmások aránya, melynek oka a folyamatos megszólításban, a személyekre, eseményekre való utalásban kereshető. Már Szende Tamás rámutatott azokra a névmásokra, melyek a nyomatékosítás céljából nem a névszó helyett, hanem mellett állnak a szövegben. Az ilyen szekunder szituátorok is gyarapítják a névmások előfordulását (pl. „A fősőmet azt megtaláltad?“, „Akkor bablevest azt eszek, de palacsintát azt nem.“). Érdekes szempontú elemzés lenne a névmások egyes típusainak vizsgálata, mely megmutatná, hogy milyen arányban szolgálják a megszólítást, a szöveggörnyezet fenntartását vagy a beszélőhelyzetre való utalást, és milyen mértékben válnak szinte közhelyszerű töltelékzóvá (pl. „... most is csináltunk ilyen kísérletet. Azt kellett csinálni, hogy ilyen ízéba tettünk ilyen kálium-permanganátot...“).

¹ A dolgozat az előző számban megjelent A diskurzuselemzés lehetőségei a mindennapi nyelvhasználat vizsgálatában c. tanulmány folytatása

A névmások mellett nagyon gyakori a szintén szövegkohéziós szerepű kötőszók használata. A magas előfordulást magyarázhatja az is, hogy a családi beszélgetésekben gyakran mondatok bevezetésénél is ezt a formát alkalmazzák a beszélők (pl. „*És nem osztályozta le?; És akkor nem tudja leosztályozni?; És hol láttad?*”). Meg lehetne vizsgálni azt a jelenséget is, hogy mely kötőszók kerülnek napjainkban a leggyakrabban mondatkezdő helyzetbe. A kötőszók gyakoriságának okát a spontán beszédre nagymértékben jellemző hezitációs szünetek kitöltésében is kereshetjük (pl. „... *az összes többi az máshonnan jött ide, tehát vannak pécsiek, miskolci leginkább, úgyhogy... És neked milyen volt a beted?*”). A gyakori ismétlések és a mondatná önállóság tovább növeli a kötőszók használati arányát a kötetlen beszélgetésekben.

A határozószók magas aránya részben az ismétléseknek, részben a felesleges használatnak köszönhető. A leggyakrabban előforduló 15 tartalmas szó között szerepel a most és a már, holott az idő jelölése a diskurzusok szimultán jellege miatt sokszor teljesen felesleges (pl. „*És most méz is, vagy mi?*”).

A privát beszélgetések jellemzője, hogy a töltelékiszavak használata megelőzi az igeneveket, és sok esetben a beszélgetés uralkodó jellemzője is lehet. A három leggyakoribb töltelékiszó, a hát, a szóval és az izé közül kettővel a vizsgált mintában is gyakran találkozhatunk. A hát 62 esetben, az izé pedig 10 alkalommal jelenik meg, gyakran egy adott beszélő jellemzőjeként (pl. „*Hát mert ünnepeltem a születésnapomat szerdán...; Hát nem Pesten ünnepeltem...; Hát a kollégium mellett nyílt egy hallgatói klub...*”; „... *hogy teljes legyen az izé... a kollektív; Műtét előtt azt csinálták a kórházban, hogy kiülték... egy ilyen... jódos pálcikával... kipucolták.; Na, anyunak is ilyen köldök ... izé ... marhaságot!*”).

Feltűnő a melléknevek és számnevek alacsony gyakorisága, mely alapján a családi nyelvhasználat ellentétben a tudományos, a szépirodalmi vagy a szakmai szövegekkel nem igényli az erős és pontos jellemzést, a leggyakrabban előforduló melléknév, a jó a legsemlegesebb hatású szavaink egyike, számnevek pedig csak elvétve szerepelnek, és általában időpontok vagy pénzösszegek megjelölésére szolgálnak.

SZÓFAJ	ELŐFORDULÁSI SZÁM 3662 SZÖVEGSZÓBÓL ÁLLÓ MINTA ALAPJÁN		SZÓFAJ	ELŐFORDULÁSI SZÁM 3662 SZÖVEGSZÓBÓL ÁLLÓ MINTA ALAPJÁN	
		%			%
ige	729	19,9	számnév	104	2,83
főnév	577	15,75	indulatszó	71	1,93
névmás	510	13,92	főnévi igenév	66	1,8
kötőszó	344	9,39	igekötő	62	1,69
módosító szó	330	9,01	névutó	26	0,7
névelő	292	7,97	töltelékiszó	19	0,51
határozószó	277	7,56	határozói igenév	11	0,3
melléknév	233	6,36	melléknévi igenév	11	0,3

2. ÁBRA: AZ EGYES SZÓFAJOK SZÖVEGGYAKORISÁGI SORRENDJE

Az iterációs index

A szöveg jellegét jól tükrözi az iterációs vagy ismétlődési index (Ii), amelyet ZSILKA TIBOR STILISZTIKA ÉS STATISZTIKA című tanulmánya alapján Keszler Borbála is alkalmaz (KESZLER 1983). Ez az érték azt mutatja, hogy az adott szövegben milyen mértékű a szóismétlések

aránya. Az indexet az összes előforduló szó, vagy szövegszó (N) és a szótári szavak (L) hányadosa adja meg. A vizsgált mintában az összes szövegszó 3662, az ebben található szótári szavak száma pedig 772, ebből adódóan az iterációs index 4,47, ami azt mutatja, hogy minden szó majdnem ötször ismétlődik meg a családi társalgásokban. Ez az érték összefügg a beszélgetések témájával, ebből adódóan a szépirodalmi alkotásokban jóval alacsonyabb, tudományos szövegekben viszont sokkal magasabb is lehet. Az érték függ még a nyelvi igényességtől, a közös valóságismerettől és a rendelkezésre álló választék nagyságától is. Ezt a választékot nemcsak a mentális lexikon, hanem a nyelv szókészlete is befolyásolja, hiszen a legnagyobb ismétlés nyilván a névelők kategóriájában következhet be, mert ott a legkisebb a választási lehetőség, tehát a választék és választás problémakörének vizsgálatában hasznos lehet meghatározni az egyes szófajok iterációs indexét is.

$$I_i = \frac{N}{L} = \frac{3662}{772} = 4,71$$

3. ábra: A VIZSGÁLT BESZÉLGETÉSEK
ITERÁCIÓS INDEXE

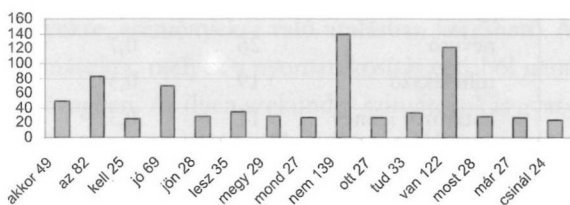
A gazdaságossági mutató

A NAGY FERENC által használt gazdaságossági mutató (I_g) arról ad információt, hogy a beszélgetések mekkora részét alkotják olyan szavak, melyek gyakran ismétlődnek (KESZLER 1983). A 15 leggyakrabban előforduló tartalmazó szó (f) összes megjelenésének és az összes szövegszó (N) hányadosának kiszámításával megkapjuk azt az értéket, hogy a szövegnek hány százalékát alkotják gyakran előforduló szavak. Tartalmazó szó fogalmán a kötőszók, a névelők és a töltelékszók csoportján kívüli szófajokat értjük. Az így kapott szóelőfordulási összeg 744, melyet elosztva az összes szó számával, 3662-vel azt az eredményt kapjuk, hogy a szöveg 20%-át a gyakran előforduló szavak alkotják.

$$I_g = \frac{\sum f(x \geq 15)}{N} = \frac{744}{3662} = 0,20$$

4. ábra: A DISKURZUSOK
GAZDASÁGOSSÁGI MUTATÓJA

A leggyakoribb szavak összefüggést mutatnak az előzőleg tárgyalt adatokkal is. Nyolc ige (van, csinál, lesz, jön, megy, mond, tud, kell), három névmás (akkor, az, ott), három határozószó (most, már), egy módosítószó (nem) és egy melléknév (jó) szerepel közöttük, mely sorrend pontos arányosságban áll a szófajstatisztika fenti adataival. A leggyakoribb szavak mennyiségéből a gazdaságosságra, tartalmából a mindennapi nyelvhasználat jellegzetességeire következtethetünk.



5. ábra: A MINTA
LEGGYAKRABBAN ELŐFORDULÓ
TARTALMAS SZAVAI

A különlegességi index

A szöveg sajátosságát, egyediségét tükrözi a különlegességi index (I_c), mely ZSILKA TIBOR kutatása alapján az egyszer előforduló szavak kimutatásával ad jellemzést a beszélgetések információs értékéről (KESZLER 1983). Ezt a mutatót az egyedi szavak hússzoros értékének

(Lf1) és az összes szóelőfordulásnak (N) a hányadosa adja. A beszélgetésekben csupán egyszer előforduló szavak száma 514, így a minta különlegességi indexe 2,8 értékű.

$$I_c = \frac{20Lf1}{N} = \frac{20 \times 514}{3662} = \frac{10280}{3662} = 2,8$$

6. ábra: A SZÖVEGEK
KÜLÖNLEGESSEGI INDEXE

Minél magasabb a különlegességi index, annál választékosabb a beszélők szóhasználata. A családi társalgásokra kevés olyan szó használata jellemző, amely valóban egyedi, és különlegességével fokozza a nyelvi igényességet, hiszen a kontextus és a közös előismeret lehetővé teszi a lazább, szóhasználatot, pongyola megfogalmazást is.

A MONDATOK SZERKEZETI JELLEMZŐI

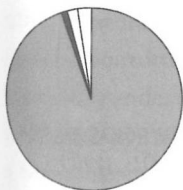
A megszakított mondatok

A szóbeli, spontán szövegalkotás és a családi kontextus ellenére a vizsgált beszélgetésekre nem volt jellemző a megszakított mondatok túlzott előfordulása. Az összes mondat 5,66%-át teszik ki azok a félbehagyott mondatok, melyek közül 19 a későbbiekben sem fejeződik be, mert a beszélgetés más téma felé kanyarodik. Nyolc megszakított megnyilatkozást viszont maga a beszélő fejez be, 15 esetben pedig partnere veszi át a kiegészítő vagy lezáró szerepet.

A megszakadás leggyakrabban kötőszó, névelő és mutató névmás után következik be, és rendszerint azt jelzi, hogy a beszélő gondolkodásában valamilyen zavar keletkezett, kiesett a fogalmazás menetéből, ezért leggyakoribb az a jelenség, hogy ezeket a félbehagyott megnyilatkozásokat sem a beszélő, sem partnere nem fejezi be („*Jól van, na! Én nem akartam, mert... Olyan hosszú volt a szöveg. Két súlyos... Ja , és az a poén az egészben...*”; „*Most így kétszer át kell szállni... – A Norbi volt, fél kettőkor végez.*”).

A családi kommunikációban azonban arra is sok példát találhatunk, hogy a partner befejezi társa megkezdett gondolatát, s ez szintén a közös valóságismeretre, a személyes kapcsolatra vezethető vissza (pl. „*Szóval ők nem azért utaztak föl, hogy... – Persze, persze. Ők külön egriek, igen.*”; „*Mondtam neki, hogy akkor... – Akkor inkább egy elég.*”).

Legritkább az az eset, amikor a beszélő visszazökken eredeti gondolatmenetébe, és a szünet után folytatja megkezdett mondatát (pl. „*És a másik, hogy mindenbol, amerre jársz... – Igen? – a szeméttömeg, de most ezt komolyan mondom.*”; „*Most kezd egy kicsit... – Ja, most! – ... begyulladni, de viszket már, úgyhogy gyógyul.*”).



- lezárt mondatok
94,33%
- beszélő által bef.
m. 1,07%
- partner által bef.
m. 2,02%
- lezáratlan
mondatok 2,56%

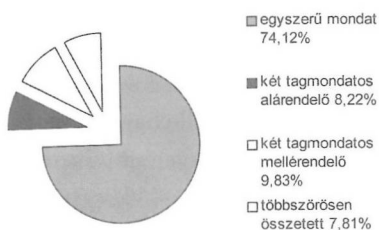
7. ábra: A MEGSZAKÍTOTT
MONDATOK ARÁNYA

A mondat szerkesztés

A szövegszerkesztés bonyolultságát az egyszerű és összetett mondatok aránya mutatja leginkább. Az összmondatok legjelentősebb részét, 74,12%-át (550) az egyszerű mondatok alkotják, amely a kontextus és a szituáció befolyásoló ereje miatt várható eredményt mutat.

Az egyszerű mondatokat követik a két tagmondatból álló összetett mondatok, melyek az összes érték 18,05%-át alkotják (134), és végül 7,81%-ban megjelennek a többszörös összetételek is (58), melyek között egy-egy alkalommal szerepel 5 és 6 mondategységből álló mondategész is. A két tagmondatos összetételek nagyobbik része, 54,47%-a mellérendelő (73), kisebbik fele, 45,52%-a alárendelő szerkezetű (61). A mellérendelések között a kapcsolatos és az ellentétes, az alárendeléseknél pedig a tárgyas viszony fordul elő a leggyakrabban. A kapott eredmény azt mutatja, hogy a beszélgetések legtöbbször lazán összefűzött, mellérendelő mondatokból, mondategységekből, ellentétes reagálásokból állnak, vagy egy konkrét dolog, szituáció, esemény megfogalmazására törekuszenek. A vizsgálat kiegészíthető a kapcsolások altípusainak (pl. hozzátoldó kapcsolatos, birtokos jelzői alárendelés, időhatározói alárendelés...) megállapításával is.

További bővebb jellemzést adhatna a családi nyelvhasználatról az a vizsgálat, amely az egyes mondatok terjedelmét elemezné és a mondatok szerkesztettségét a beszélgetésekben külön is kimutatná, összefüggést keresve ezzel a diskurzus témája és a szerkesztés bonyolultsága között. Érdekes lenne a szerkesztési és kapcsolási jellemzőket az egyes családtagok nyelvhasználatára is lebontani, megfigyelni azt, hogy mennyiben befolyásolja a családban betöltött szerep az egyének kommunikációját.



8. ábra: A MONDATOK SZERKEZETI MEGOSZLÁSA

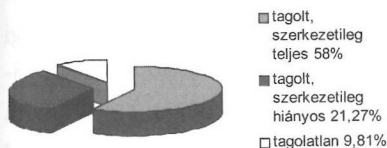
A KAPCSOLÁS FAJTÁI ELŐFORDULÁSI ÉRTÉK %

Alárendelő	61	45,52
Alanyi	6	4,47
Állítmányi	0	0
Tárgyas	30	22,38
Határozói	22	16,41
Jelzős	3	2,23
Mellérendelő	73	54,47
Kapcsolatos	23	17,16
Választó	1	0,74
Ellentétes	24	17,91
Következtető	3	2,23
Magyarázó	22	16,41
Összes kapcsolás	134	100

9. ábra: A KAPCSOLÁSOK MEGOSZLÁSA A KÉT MONDATEGYSÉGBŐL ÁLLÓ MONDATEGÉSEKBEK

Az egyszerű mondatok további vizsgálatával a szerkezeti típusok előfordulási arányait is meghatározhatjuk. A szerkezetileg teljes, tagolt megnyilatkozások túlsúlya (319 – 58%) azt mutatja, hogy a családi nyelvhasználatra is jellemző a megformált mondatok alkotása, de viszonylag magas az olyan közlések száma is, melyek tartalmas részeit csak az előtte elhangzó

kérdésekből vagy a szöveggörnyezetből egészítheti ki a hallgató (177 – 32,18%). Ennek oka szintén a közös valóságismeret más beszélgetésekhez képest viszonylag magas jelenléte. (pl. „– Vonattal jönnek haza? – Persze. – Miért nem busszal?”; „– Helló! Anyu hol van? – Fodrásznál.”; „– Vasárnap hol játszottok, mert még nem néztem a TV-t? – Bogyzislón.”). Ezen kívül szerepelnek a mintában olyan tagolatlan megnyilatkozások is (54 – 9,81%), melyek tartalma a beszédhelyzetből sem derül ki egyértelműen (pl. „Hurrá!”).



10. ábra: AZ EGYSZERŰ MONDATOK TAGOLTSÁGI ARÁNYAI

Érdeemes lenne megvizsgálni az egyes mondatok modalitási jellemzőit, mely megmutatná, hogy a családi diskurzusokra milyen mértékben jellemző az egyes mondatfajták használata. A feltételezések azt mutatják, hogy a kijelentő és kérdő mondatok mellett gyakori a felkiáltások alkalmazása is. Ha a vizsgálat eredményeit az egyes beszélőkre levetítjük, kirajzolódnak azok a szerepek, melyek egy adott családtaghoz mindig kérdező, válaszoló vagy jóváhagyó funkciót rendelnek. Több beszélgetésre is jellemző volt, hogy az idősebb testvér vagy anya kérdéseivel irányította a beszélgetés menetét, a másik fél pedig főként kijelentő mondatokkal válaszolt azokra.

A mondatok szintheződése, a mélységi mutató

A szintheződés vizsgálatának eredménye azt mutatja, hogy milyen bonyolult mondatstruktúrák fordulnak elő napjaink családi kommunikációjában. Az egyszintű mondatok közé tartoznak az egyszerű mondatok és a két vagy több tagmondatból álló, mellérendelő összetettek. Az előző eredmények alapján is nyilvánvaló, hogy a vizsgált minta leginkább ilyen típusú mondatokat tartalmaz, az összes megnyilatkozás 85,98%-a ebbe a csoportba tartozik. Kétszintű lehet a mondat két tagmondatból álló alárendelés, vagy több mellérendelő és alárendelő viszony kombinációja esetén. Ide sorolható a minta mondatainak 12,8%-a. Három és négy szintű mondatra a szóbeli, spontán megnyilatkozásokban kevés példát találhatunk, a családi beszélgetések mondatainak 0,9 és 0,26%-a mutatott ilyen fokú bonyolultságot. Négy szintűnél mélyebb szerkesztettségű mondatot a minta nem tartalmazott. Az eredmények azt mutatják, hogy a családi nyelvhasználatra nem jellemző a bonyolult mondatstruktúra, fő szempont a rövidség és az érthetőség, vagyis minél kevesebb erőfeszítéssel minél több információ átadása. A hosszú, többszörösen összetett mondatok helyett inkább az elemekre bontott megnyilatkozások gyakoriak, mely összefüggést mutat a diskurzusok szekvenciális rendezettségével is. A családi beszélgetések jellemző vonása az inkább kis terjedelmű, de nagy mennyiségű szomszédsági pár alkalmazása. A többszintű összetettek azokban a beszélgetésekben fordultak elő, ahol a kérdező fél rövid megnyilatkozásai hosszabb terjedelmű válasz megfogalmazására készítették a partnert, aki a nyitott kérdésre többszörösen összetett mondattal felelt (pl. „*Ja, és az a poén az egészben, hogy így mondja nekiünk, ilyen nagy büszkén, hogy ő bent marad délután, és nagyon szívesen írat másik helyesírást, de ezt sajnos be kell vállalni, ha ez rossz lesz, akkor rossz lesz.*”).

SZINTEK	MONDATOK SZÁMA	%
1. szint	638	85,98
2. szint	95	12,8
3. szint	7	0,94
4. szint	2	0,26

11. ábra: A SZINTMÉLYSÉGEK ARÁNYAI
A SZÖVEG MONDATAIBAN

A mélységi mutató (Mkt) meghatározza a szinteződési fok átlagát, így DEME LÁSZLÓ nyomán megállapítható az adott szöveg mondatszerkesztési értéke (KESZLER 1983). A mélységi mutató az a hányados, melyet az egyes szintmélységek részesedésének és a csoport szintszámának szorzatából és a mondatkategóriák számából kapunk. A kapott érték is azt támasztja alá, hogy a családi diskurzusok bonyolultsági foka általában alacsonyabb, mint az írott vagy a más kontextusban megjelenő élőszóbeli szövegeké. További vizsgálati terület lehet a szinteződés mértéke és a családi szerep, végzettség, kor, nem összefüggéseinek elemzése, a mondatszerkesztési jellemzők adatközlőkre történő lebontása.

$$Mkt = \frac{638 \times 1 + 95 \times 2 + 7 \times 3 + 2 \times 4}{742} = \frac{638 + 190 + 21 + 8}{742} = \frac{857}{742} = 1,15$$

12. ábra: A SZÖVEG
MÉLYSÉGI MUTATÓJA

A telítettségi mutató

A szintén Deme által alkalmazott telítettségi mutató (Tm) azt fejezi ki, hogy az egyes mondatokban milyen a tartalmas szavak aránya, vagyis mennyi mondanivalót sűrítenek magukba, milyen a teljes szöveg informatív értéke. A mutatót az egész szövegkorpuszban található tartalmas szavak számának /szó(k)/ és a mondatkategóriák (m) mennyiségének hányadosa adja. A vizsgált mintában összesen 900 alkalommal fordult elő kötőszó, névelő és töltelék-szó, vagyis a tartalmas szavak előfordulási értéke 2762 volt. Így a telítettségi mutató eredménye 3,72 lett, ami a kötetlen, szabad beszélgetések szubjektív, érzelmi telítettségű és kevésbé informatív jellegét tükrözi.

$$Tm = \frac{\text{szó(k)}}{m} = \frac{2762}{742} = 3,72$$

13. ábra: A KORPUSZ
TELÍTETTSÉGI MUTATÓJA

A szavak számának meghatározásával kiszámítható az egyes mondatok terjedelme, s ez az érték tovább differenciálható az adatközlőkre vonatkoztatott lebontással is. Ez az elemzés arról adna képet, hogy a családban betöltött szerep, az életkor és a végzettség hogyan befolyásolja a beszélők mondatainak hosszúságát. A mintában nagyon jelentős az egy, két és háromszavas mondatok gyakorisága, mely a beszélt nyelv egyik fontos jellemzőjének tekinthető. A telítettségi mutató szerint a korpusz mondataiban átlagosan 3–4 tartalmas szó fordul elő, ami azt is bizonyítja, hogy a megnyilatkozások terjedelme sem lehet túl hosszú. A telítettség és a terjedelem tehát egymással szorosan összefüggő szövegjellemzők.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ALBERTNÉ HERBST MÁRIA (1992): A TÁRSALGÁSELEMZÉS RŐL. IN. MAGYARTANÍTÁS. 1992. 2–3. SZ.
- BANČZEROWSKI JANUSZ (2000): A SZÖVEGKEZDŐ METAINFORMÁCIÓS MONDATOK STRUKTÚRÁJÁRÓL ÉS FUNKCIÓIRÓL. IN. MAGYAR NYELVŐR. 124. ÉVF. 4. SZ. 423–430.

- DEME LÁSZLÓ (1971): MONDATSZERKEZETI SAJÁTSÁGOK GYAKORISÁGI VIZSGÁLATA. AKADÉMIAI KIADÓ, BP.
- DEME LÁSZLÓ (1978): KÖZÉLETISÉG, BESZÉDMÓD, NYELVI MŰVELTSÉG. KOSSUTH KÖNYVKIADÓ, BP.
- FÁBRICZ KÁROLY (1988): A BESZÉLT NYELVI SZÖVEGALKOTÁS KÉRDÉSÉHEZ. IN. BESZÉLT NYELVI TANULMÁNYOK. SZERK. KONTRA MIKLÓS. MTA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZETE, BP. 76–90.
- KESZLER BORBÁLA (1983). KÖTETLEN BESZÉLGETÉSEK MONDAT- ÉS SZÖVEGTANI VIZSGÁLATA. IN. TANULMÁNYOK A MAI MAGYAR NYELV SZÖVEGTANA KÖRÉBŐL. SZERK. RÁCZ E. ÉS SZATHMÁRI I. NEMZETI TANKÖNYVKIADÓ, BP. 164–202.
- KONTRA MIKLÓS (1990): A BUDAPESTI KÖZNYELVI VIZSGÁLATOKRÓL. IN. ÉLŐNYELVI TANULMÁNYOK. SZERK. BALOGH L. ÉS KONTRA M. MTA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZETE, BP. 3–9.
- NÉMETH T. ENIKŐ (1996): A SZÓBELI DISKURZUSOK MEGNYILATKOZÁSPÉLDÁNYOKRA TAGOLÁSA. AKADÉMIAI KIADÓ, BP.
- P. LAKATOS ILONA (1990): SZERKEZETKEVEREDÉS AZ ÉLŐ NYELVBEN. IN. ÉLŐNYELVI TANULMÁNYOK. SZERK. BALOGH L. ÉS KONTRA M. MTA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZETE, BP. 189–200.
- PÓLYA KATALIN (1999): A MEGSZÓLÍTÁSOK MONDATTANÁRÓL. IN. EMBER ÉS NYELV. TANULMÁNYKÖTET KESZLER BORBÁLA TISZTELETÉRE. SZERK. KUGLER NÓRA ÉS LENGYEL KLÁRA. ELTE BTK, MAI MAGYAR NYELVI TANSZÉK, BP. 262–265.
- SZATHMÁRI ISTVÁN ÉS VÁRKONYI IMRE (SZERK.) (1979): A SZÖVEGTAN A KUTATÁSBAN ÉS AZ OKTATÁSBAN. TANKÖNYVKIADÓ, BP.
- SZALAMIN EDIT (1988): AZ ÚN. TÉMAISMÉTLŐ NÉVMÁSOK KÉRDÉSÉHEZ. IN. BESZÉLT NYELVI TANULMÁNYOK. SZERK. KONTRA MIKLÓS. MTA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZETE, BP. 90–102.
- SZIKSZAINÉ NAGY IRMA (1999): LEÍRÓ MAGYAR SZÖVEGTAN. OSIRIS KIADÓ, BP.
- WACHA IMRE (1988): ÉLŐNYELVI (SPONTÁN) SZÖVEGEK MEGNYILATKOZÁSAINAK SZINTAKTIKAI VIZSGÁLATI SZEMPONTJAIHOZ (A GAZDAGRÉTI KÁBELTELEVÍZIO ÉLŐNYELVI FELVÉTELEI ALAPJÁN). IN. BESZÉLT NYELVI TANULMÁNYOK. SZERK. KONTRA MIKLÓS. MTA NYELVTUDOMÁNYI INTÉZETE, BP. 102–159.

AZ ISKOLAI SIKERTELENSÉG SZOCIOLINGVISZTIKAI MEGKÖZELÍTÉSE

Oláh Őrsi Tibor tanulmányában azt mutatja be, hogy tanulók szociokulturális különbségei milyen módon hatnak a tanulók nyelvi készségeire, az általuk használt nyelv különböző jellemzőire. A szerző saját kutatása alapján mutatja be, hogy a tanulók szövegalkotási képességének fejlettségi szintjét erőteljesen határozza meg szüleik iskolázottsága, lakóhelyük településtípusa, a család kulturális javakat közvetítő eszközökkel való ellátottsága. Az olvasó képet kaphat arról, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek hogyan tükröződnek a nyelvi hátrányokban, s hogy a fejlesztés során milyen nehéz az egyenlőtlenségek hatásának kompenzálása.

A cikk az ÚJ PEDAGÓGIAI SZEMLE 2005 JÚLIUS-AUGUSZTUSI SZÁMÁBAN (45–58. P) olvasható.